

ГЕНЕТИЧНА ПРОГРАМА СТРУКТУРОУТВОРЕННЯ ПЛОСКИХ ГІБРИДНИХ ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНИХ ДЕЗІНТЕГРАТОРІВ БАГАТОФАКТОРНОЇ ДІЇ

Котлярова В.В., асистент, Гончар Р.А., студент
НТУУ «КПІ», кафедра електромеханіки

Вступ. Під генетичною програмою мається на увазі кінцева множина парних електромагнітних хромосом, генетична інформація яких визначає структурну різноманітність і межі існування об'єктів-нащадків, що задовольняють заданій цільовій функції [1]. Генетична програма становить собою високоупорядковану інформаційну систему, яка визначає елементний базис і спадкову інформацію (генетичні коди) генетично допустимої різноманітності структур-нащадків. Експериментально підтверджено, що спадкова інформація, яка представлена в генетичних програмах, узгоджується з результатами технічної еволюції, що становить основу структурного передбачення і спрямованого синтезу нових класів об'єктів та систем [1, 2].

Наукові дослідження з визначення, розшифрування та практичного використання генетичних програм в технічних об'єктах були вперше започатковані вченими кївської школи генетичної і структурної електромеханіки в НТУУ «КПІ» [3].

Визначення і розшифрування генетичних програм структуроутворення гібридних електромагнітних дезінтеграторів (ЕМД) багатофакторної дії становлять актуальну задачу даного дослідження і визначають стратегію розвитку енергоощадної електромагнітної галузі, оскільки є основою для здійснення генетичного передбачення та інноваційного синтезу високоефективного електромагнітного обладнання технологічного призначення гібридного типу, що володіє розширеними функціональними властивостями і характеризується підвищеними показниками продуктивності і ефективності.

Мета роботи. Метою роботи є визначення родової генетичної програми структуроутворення на прикладі плоских гібридних ЕМД багатофакторної дії.

Матеріали і результати досліджень. Під електромагнітними гібридами розуміються синтезовані структури-нащадки, отримані в результаті схрещування генетично визначених джерел електромагнітного поля, що розрізняються по складу генетичної інформації, а основу структуроутворення гібридних об'єктів і систем (як біологічної, так і електромагнітної природи) становить генетичний принцип схрещування, який реалізується на різних рівнях генетичного розвитку ЕМ-систем: внутрішньовидовому (популяційному), міжвидовому, міжродовому і міжсистемному.

Так, на хромосомному рівні

$$f^c(S_1, S_2) = (S_1 \times S_2) \rightarrow H_{12}, \quad (1)$$

де: f^c – генетичний оператор схрещування; S_1, S_2 – породжувальні (батьківські) електромагнітні хромосоми; H_{12} – гібридна електромагнітна хромосома.

Слід зазначити, що гібридні структури володіють *емерджентністю*, тобто представляють клас цілісних систем, що володіють новою властивістю (якістю), яка відсутня у вихідних батьківських структурах, але має місце в синтезованих гібридних структурах. Тому, принципи гібридизації є одними з основних джерел структурно-функціонального розмаїття та інновацій, як у живій, так і в неживій природі.

Генетична програма роду визначає генетичну структуру об'єктів-нащадків в межах відповідного геометричного класу. В якості прикладу визначимо генетичну програму роду плоских гібридних ЕМД багатофакторної дії.

Сформулюємо цільову функцію пошуку $F_{Ц(ЕМД)}$, для якої характерні суттєві ознаки класу ЕМД багатофакторної дії та додаткові вимоги замовника:

- наявність плоских індукторів електромагнітного поля з спільним повітряним проміжком (f_1);

- інверсія електромагнітних хвиль поля на протилежних активних поверхнях індукторів (f_2);

- зсув фазних зон інверсних полів на кут $\alpha = \frac{\pi}{3}$ у межах кожного полюсного поділу (f_3);

- дискретна структура рухомих феромагнітних часток (робочих тіл) в міжіндукторному просторі (f_4);

- модульне виконання (f_5).

Отже, цільова функція ЕМД матиме вигляд:

$$F_{Ц(ЕМД)} = (f_1; f_2; f_3; f_4; f_5). \quad (2)$$

Враховуючи цільову функцію пошуку (2) та накладені на область пошуку обмеження, а саме:

- пошук обмежується лише елементами I Великого періоду ГК;

- не розглядаються джерела-ізотопи із-за складності виконання, синтезуємо родову генетичну програму плоских гібридних ЕМД багатофакторної дії, яка у графічному вигляді подана на рис. 1:

$$P_{PL(ЕМД)} = (H_{00xy}, H_{22xy}; H_{0002y}, H_{0022y}, H_{0020x}, H_{0222y}, H_{0022x}, H_{2022x}; H_{00y20x}, H_{00x02y}, H_{00x22y}, H_{02y20x}, H_{00y22x}, H_{20x22y}, H_{02y22x}). \quad (3)$$

Отже, родова генетична програма плоских гібридних ЕМД визначається кінцевою множиною з 15 гібридних хромосом, а саме: 2 двійникових моногібридів, 6 моногібридів і 7 дигібридів (рис. 1).

Як приклад, серед елементного базису роду плоских в структурі ГК, що представлено набором з 6 батьківських хромосом базового рівня, розглянемо схрещування двох батьківських хромосом плоскої просторової геометрії, але з різними топологічними і електромагнітними властивостями:

$$S_{PL} = (PL\ 0.0y; PL\ 0.0x; PL\ 0.2y; \mathbf{PL\ 2.0x}; PL\ 2.2y; \mathbf{PL\ 2.2x}). \quad (4)$$

Генетичні коди батьківських хромосом, що схрещуються, в структурі родового набору (4) виділено напівжирним шрифтом, а на рис. 1 позначені затемненим тлом.

В результаті отримуємо плоску моногібридну хромосому $H_{PL} \subset H_{20 \times 22x}$ (на рис. 1 виділена затемненим тлом):

$$PL\ 2.0x \times PL\ 2.2x = PL\ (2.0x \times 2.2x) = H_{PL} \subset H_{20 \times 22x}. \quad (5)$$

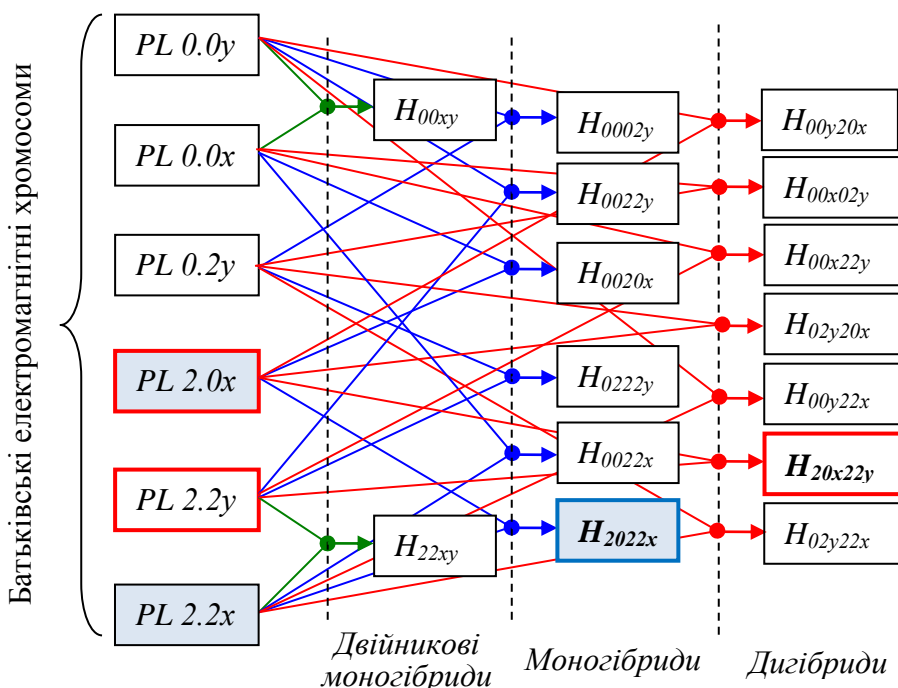

Рисунок 1 – Родова генетична програма плоских гібридних ЕМД в структурі генетичної моделі внутрішньородових схрещувань

Слід зауважити, що крім зазначеної базової породжувальної пари хромосом ($PL\ 2.0x$ і $PL\ 2.2x$), родовий набір допускає також і інші варіанти схрещувань, що задовольняють генетичній моделі (рис. 1). Так, в загальному випадку, в межах довільного роду, процедура моногібридного (по другій чи по третій складовим генетичних кодів) схрещування породжує кінцеву множину з 6 чи 2 гібридних хромосом відповідно, а процедура дигібридного (по другій і третій складовим генетичних кодів) схрещування – з 7 гібридних хромосом.

На основі визначеної генетичної програми плоских гібридних ЕМД багатофакторної дії (3) за заданою цільовою функцією пошуку (2) з врахуванням накладених обмежень на область пошуку, з використанням генетичних операторів синтезу відповідно до виразу (5), синтезуємо мережеву генетичну модель структуроутворення плоских ЕМД багатофакторної дії (рис. 2).

Коректність побудованої мережевої генетичної моделі структуроутворення плоских ЕМД підтверджується результатами патентно-інформаційного пошуку та структурного синтезу (на рис. 2 суцільними лініями позначені реально

існуючі і синтезовані популяції плоских ЕМД інноваційного виконання, а штриховими – потенційно можливі).

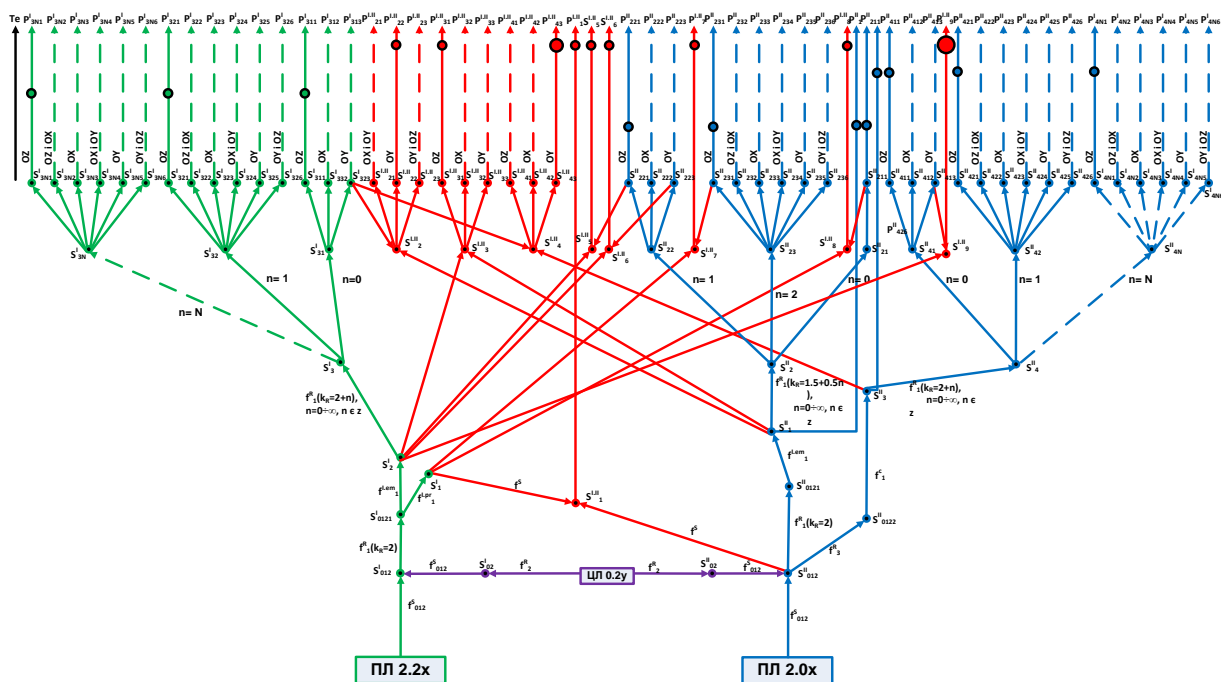

Рисунок 2 – Мережева генетична модель структуроутворення плоских ЕМД

Подальше розшифрування і аналіз генетичної програми структуроутворення плоских ЕМД (рис. 2) становить основу для створення Генетичного банку даних гібридних ЕМД багатofакторної дії та спрямованого синтезу їх конкурентоспроможних різновидів за заданою цільовою функцією пошуку.

Висновки. Результати досліджень можна узагальнити наступними положеннями:

- за заданою цільовою функцією пошуку вперше визначена родова генетична програма плоских гібридних ЕМД, яка узагальнюється кінцевою множиною з 15 гібридних хромосом, а саме: 2 двійникових моногібридів, 6 моногібридів і 7 дигібридів;

- вперше побудована мережева генетична модель структуроутворення плоских ЕМД, яка є основою для побудови Генетичних банків даних гібридних ЕМД і подальшого спрямованого синтезу їх високоефективних різновидів.

Перелік посилань

1. Шинкаренко В.Ф. Генетические программы структурной эволюции антропогенных систем (Междисциплинарный аспект) // Науковий вісник Таврійського державного агротехнічного університету: наукове фахове видання / ТДАТУ. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – Вип. 13, т. 4. – С. 11–20.
2. Шинкаренко В.Ф., Котлярова (Лысак) В.В. Теория и практика управляемой эволюции на уровне произвольных Видов электромеханических преобразователей энергии // Науковий вісник Таврійського державного агротехнічного університету: наукове фахове видання / ТДАТУ. – Мелітополь: ТДАТУ, 2012. – Вип. 2, т. 1. – С. 3–13.
3. Шинкаренко В.Ф. Основи теорії еволюції електромеханічних систем. – К.: Наук. думка, 2002. – 288 с.